

Maja Pranić

Knjižnice grada Zagreba, Komisija za čitanje HKD-a
maja.pranic@kgz.hr

ISSN 1845-2434

[CC BY 4.0](#)

Arijana Herceg Mićanović

Knjižnice grada Zagreba, Komisija za čitanje HKD-a
arijana.herceg.micanovic@kgz.hr

Mala mjesta, velike ideje: Budi od riječi — čitaj!

Small places, great ideas: Be authentic — read!

Stručni rad

Sažetak: Razvijena kultura čitanja nije i ne smije biti privilegij stanovnika velikih gradova i sredina. Knjižnice u malim mjestima prepoznate su kao važni nositelji kulturnog života lokalne zajednice, nezamjenjive u provedbi Nacionalne strategije poticanja čitanja. Okrugli stol pod nazivom *Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja*, održan 10. lipnja 2022. godine u Knjižnici i čitaonici Grada Preloga, knjižničarima je dao uvid u primjenjive alate i ideje potrebne za pokretanje i provođenje vlastitih projekata. Prikazana je važnost međusektorske suradnje i zaključeno je da su knjižnice generatori kulturnog kapitala i velik potencijal za društveni, gospodarski i turistički razvoj malih sredina. Potiče se umrežavanje na nacionalnoj razini i naglašavaju baštinske posebnosti kroz zajednički projekt.

Ključne riječi: Knjižnica i čitaonica Grada Preloga, Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva, kulturni kapital, lokalna zajednica, Nacionalna strategija poticanja čitanja

Kultura čitanja kao preduvjet osobnog i društvenog razvoja

Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva, čija je misija poticanje, istraživanje i unapređivanje čitanja i pismenosti u okvirima knjižničarske struke, ali i izvan nje, pokrenula je, s uporištem u Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja i uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, projekt pod nazivom *Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja*.

Zašto? Usvajanje kulture čitanja bitna je sastavnica osobnog razvoja pojedinca, ali i društva u cjelini, a poticanje i promicanje kulture čitanja jedna od temeljnih zadaća knjižničarske

zajednice. Knjižnice nisu izolirana mjesta, odvojena od stvarnog života i s njime povezanih društvenih tokova, a razvijena kultura čitanja nije i ne smije biti privilegij stanovnika velikih gradova i sredina. Vizija Nacionalne strategije poticanja čitanja (2017, str. 24) naglašava da je sposobnost čitanja bitan preduvjet cjelokupnog osobnog razvoja, ono podiže razinu općeg i specifičnog obrazovanja te omogućava lakše stjecanje stručnih kompetencija. Kako je čitanje ujedno jedan od preduvjeta sudjelovanja u kulturi i lokalne i bilo koje druge zajednice, ono izravno i neizravno utječe na poboljšanje kvalitete života pojedinca i zajednice.

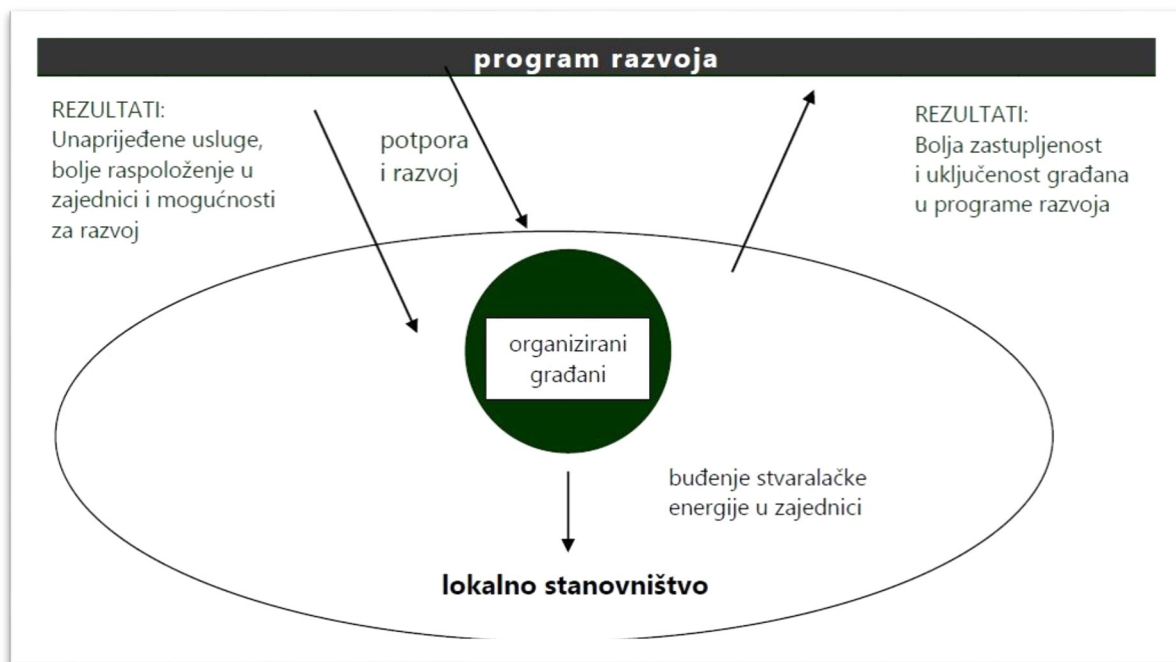
Lokalna zajednica, lokalne potrebe

Prema Laginji (2011) dobrobit koju donosi lokalna zajednica jest mogućnost da se građanima dopusti aktivno sudjelovanje u njezinu radu. Stanovnici lokalnih zajednica mogu najbolje utjecati na vlastito življenje tako da svoja građanska prava i obveze kvalitetno ostvaruju provođenjem različitih aktivnosti i sudjelovanjem u formalnim i neformalnim inicijativama, tj. različitim oblicima dobrovoljnog organiziranja stanovnika određenog područja. Djelovanje u zajednici uključenošću u programe lokalnog razvoja i civilnog društva kroz osobne aktivnosti, aktivnosti zajednice, inovativnost, uključenost i angažman nužno je načelo društvenog života. Lokalna zajednica, odnosno građani koji osobno prihvaćaju odgovornost, sposobni su odlučivati o javnom interesu i organizirani su u svojim zajednicama. Bitno je naglasiti kako različite organizacije, institucije ili skupine u zajednici okupljaju dio lokalnog stanovništva na najnižoj razini i spontano ostvaruju temeljne socijalne funkcije društva koje:

- šire informacije i čuvaju kolektivno pamćenje
- pomažu stanovništvu da se povezuje i omogućuju mu da se uključi u različite zajedničke aktivnosti
- stvaraju uzore mladim ljudima i uče ih odgovornosti za vlastiti život i brizi za druge članove zajednice
- pružaju osjećaj sigurnosti življenja u zajednici i razvijaju kod stanovništva potrebu za djelovanjem u cilju unaprjeđenja zajednice u kojoj žive
- omogućuju ostvarenje i osoban razvoj pojedinca koji daljnjim učenjem razvija svoja znanja i vještine (Laginja, 2001, str. 19).

Na *Slici 1.* Laginja (2001) prikazuje djelovanje stanovništva i organiziranih građana koji provode programe razvoja čiji je cilj jačati zajednicu pomoću raznih aktivnosti i angažmana, naprednih usluga i novih mogućnosti za daljnji razvoj. Jačanje zajednice treba biti samo sebi svrha, jer samo organizirani građani mogu pridonijeti buđenju stvaralačke energije u zajednici koja pospješuje bolju društvenu povezanost i kvalitetnije sudjelovanje i

podupiranje razvojnih programa.

Slika 1. Stanovništvo i organizirani građani (Laginja, 2001, str. 15)

Jedan od glavnih preduvjeta za uključivanje građana, odnosno zajednica, u sustave odlučivanja jest razvijena demokratska struktura na svim razinama, pa tako i na razini lokalnih tijela uprave i samouprave. Kako bi se postiglo njihovo djelatno uključivanje, potrebno je „demokratsku strukturu (okvir) nadopuniti s više neformalnih ili poluformalnih (savjetodavnih) kanala, koji različitim skupinama i dijelovima lokalne zajednice omogućuju proširenje komunikacije i utječu na procese donošenja odluka.“ (Laginja, 2001, str. 19).

Narodna knjižnica i lokalna kultura kao nositelji promjena

S obzirom na činjenicu da su upravo knjižnice u malim mjestima glavni, a ponekad i jedini pokretači i nositelji kulturnog života lokalne zajednice, iznimno je važna njihova uloga u procesu poticanja čitanja i razvoja kompetentne čitateljske publike, ali su njihovi potencijali nažalost nedovoljno prepoznati u knjižničarskoj zajednici na nacionalnoj razini. U *IFLA-inim i UNESCO-ovim smjernicama za razvoj službi i usluga* (2003) navodi se kako upravo narodne knjižnice trebaju biti ključan čimbenik lokalne zajednice u prikupljanju, promicanju, čuvanju i promidžbi lokalne kulture i njezine raznolikosti na način da održavaju zavičajne zbirke, njeguju lokalnu kulturnu baštinu, organiziraju izložbe, pričanje priča, promocije knjiga i razne druge aktivnosti koje narodne knjižnice svakodnevno provode te da razvijaju interaktivne programe posvećene temama mjesne zajednice. Narodna knjižnica nositelj je pozitivnih promjena u zajednici. Mora osiguravati raznolikost obrazovne građe, slobodan pristup informacijama te poticati bogatstvo i razvoj osobnog života i života u zajednici. Takvim djelovanjem narodna knjižnica društveno je i ekonomski profitabilna za zajednicu i

pojedince te stvara demokratsko društvo u cjelini.

Prema *Priručniku za kulturnu osviještenost i izražavanje* (2015, str. 15) kulturno znanje općenito sadrži svijest o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu te pokriva osnovno znanje o najvažnijim kulturnim djelima. Vještine su povezane s razumijevanjem i izražavanjem: razumijevanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvedbama te samoizražavanje s pomoću raznih medija pri čemu se koriste urođene sposobnosti. Vještine također sadrže sposobnost da se vlastita kreativna i izražajna stajališta poveže s gledištima drugih, da se identificiraju i ostvare društvene i gospodarske mogućnosti u kulturnoj aktivnosti. Kulturno izražavanje ključno je za razvoj kreativnih vještina, koje se mogu prenijeti u razna profesionalna okružja. Samo temeljito shvaćanje vlastite kulture i osjećaj identiteta mogu biti osnova za otvorenost i poštivanje raznolikosti kulturnog izraza.

Okrugli stol *Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja*

U nastojanju da ukaže na stvarne i mnogobrojne potencijale knjižnica u malim sredinama prvi okrugli stol pod nazivom *Potencijali razvitka manjih mjesta i gradova promicanjem knjige i čitanja* održan je u petak 10. lipnja 2022. godine u organizaciji Komisije za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva te Knjižnice i čitaonice Grada Preloga koja je, kao proaktivna i otvorena novim idejama, odabrana za domaćina. Partneri su Okrugloga stola Muzej Croata insulanus Grada Preloga, Dom kulture Grada Preloga i American Corner Zagreb.

U ime suorganizatora, Sekcije za narodne knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva, prisutnima se pozdravnim govorom obratila Dunja Marija Gabriel, predsjednica Sekcije, knjižničarska savjetnica za narodne knjižnice u Hrvatskom zavodu za knjižničarstvo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Ravnateljica Knjižnice i čitaonice Grada Preloga Maja Lesinger pozdravila je okupljene sudionike u ime domaćina, a etnologinja i kantautorica Lea Šprajc izvela je glazbeni program nadahnut tradicionalnom međimurskom glazbenom baštinom.

Okrugli stol održan je u hibridnom obliku *online* putem platforme Zoom za videokonferencije i uživo u prostoru Knjižnice i čitaonice Grada Preloga, a okupio je oko 110 sudionika.

Maja Zrnčić iz Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske govorila je o važnosti čitanja i kvalitetnog umjetničkog odgoja i obrazovanja koji su preduvjet stvaranja kompetentne mlade publike. Upečatljivom vizualnom prezentacijom dočarala je doprinos umjetnosti i književnosti mladima koji su uvijek najosjetljivija skupina u društvu, ali i najveći pokretači promjena. Zrnčić je u svojem predavanju istaknula da je Kulturno i umjetničko obrazovanje 8. ključna kompetencija u Preporuci 2006/962/EZ o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Umjetnost i kultura, a tu je mjesto i čitanju, nenadomjestive su

sastavnice odgoja i obrazovanja, a za razvoj 8. kompetencije, odnosno kulturne osviještenosti i izražavanja sposobnosti poštivanja ideja, iskustava i osjećaja koji proizlaze iz glazbe, književnosti, vizualnih, izvedbenih umjetnosti i drugih umjetnosti, ključnu ulogu imaju odgojno-obrazovni, kulturni sektor i posebno knjižnice. Uzročno-posljedična povezanost umjetničkog odgoja i obrazovanja, kreativne ekonomije i gospodarskog rasta dio je Europske agende za kulturu: „Potpuni potencijal kulturnih industrija, u središtu kreativne ekonomije, bit će ostvaren kad ga se počne koristiti za poticanje inovacija za gospodarski rast, koji će omogućiti produktivno zapošljavanje. Kad kulturne i kreativne industrije postanu sastavni dio opće razvojne strategije, pridonijet će revitalizaciji nacionalnih gospodarstava, generirat će ekološko zapošljavanje, stimulirati lokalni razvoj i promicati kreativnost. Činjenice pokazuju da mogu stvoriti nove lokalne razvojne putove na temelju postojećih vještina i znanja.“ (Priručnik za kulturnu osviještenost i izražavanje, 2018, str. 32) Predstavila je i uspješan desetogodišnji projekt Ruksak (pun) kulture, a najavila je i projekt Rođeni za čitanje koji će se uskoro početi provoditi na području cijele Hrvatske.

O ekonomsko-umjetničkom duhu stvaralaštva govorio je Filip Živaljić, voditelj projekata i izvršni direktor Platforme za Društveni centar Čakovec. Predstavio je načine primjene bihevioralne ekonomije na knjižnično poslovanje kojom se može povećati broj čitatelja u malim sredinama.

Ravnateljica Knjižnice i čitaonice Grada Preloga Maja Lesinger govorila je o važnosti umrežavanja i suradnje s lokalnom zajednicom te predstavila poslovanje i postignuća preloške knjižnice. Izlaganje je, kao motivirajući primjer rada, entuzijazma i sveobuhvatnog posla knjižničara kao pokretača promjena, potvrdilo kako se pridjev malog odnosi samo na geografski pojam, jer su entuzijazam, mnogobrojne suradnje i rad na realizaciji autentičnih i maštovitih projekata promicanja čitanja uistinu velik doprinos za društveni, gospodarski pa i turistički razvoj malih sredina.

Uživo su održane i dvije radionice: Što knjižnice znaju o knjigama – potencijali knjižnica u izdavačkim projektima Ivanke Ferenčić Martinčić i Anđelke Blažević te radionica Lucije Miškić Barunić i Ane Peranić Erasmus + i knjižnice — savršeni spoj!

Za sudionike putem platforme Zoom, Maja Lesinger održala je radionicu zabavne SWOT analize Pozovite specijalce! Svim je radionicama zajedničko nastojanje da upoznaju knjižničar(k)e s vrlo konkretnim načinima na koje je moguće unaprijediti i učiniti raznolikijim knjižnično poslovanje u području izdavaštva, iznalaženja dodatnih financijskih sredstava, mogućnosti za edukaciju te općenito s radom na poboljšanju kvalitete knjižničkog poslovanja i knjižničnih usluga.

Primjeri dobre prakse

Primjeri dobre prakse, 23 postera s pripadajućim videouratcima, zorno su pokazali

raznolikost i maštovitost programa poticanja čitanja u malim sredinama. Sudionici fizički prisutni u Prelogu mogli su razgledati izložbu tiskanih postera. Za svaki je poster generiran QR kod kojim se učitava/otvara pripadajuća videoprezentacija. Na platformi Issuu dostupna je virtualna izložba postera: [Mala mjesta velike ideje](#), a na YouTube kanalu [Mala mjesta velike ideje](#) dostupni su videouratci kojima su knjižničari prezentirali svoje postere. Najčešće su teme izloženih postera festivali, izlazak izvan prostora i zidova knjižnice, rad s djecom, implementiranje knjižničnih usluga u turističku ponudu malih mjesta te prezentiranje i (re)interpretiranje zavičajne baštine provedbom inovativnih projekata. Evidentna je stoga i neosporna važnost knjižnica za cjelokupan društveni razvitak, a posebno je istaknuta kad je riječ o knjižnicama u malim mjestima u kojima su kulturna ponuda i njezina raznovrsnost oskudni ili uopće ne postoje. Također, iznimno važnu ulogu imaju školski knjižničari jer u mjestima u kojima javna, narodna knjižnica ne postoji oni postaju praktički jedini nositelji aktivnosti promicanja i poticanja kulture čitanja i čitateljske pismenosti. Nužno je stoga knjižničarima u malim mjestima omogućiti i olakšati pristup radnim materijalima, stručnim skupovima, radionicama i seminarima u zemlji i inozemstvu, gdje bi zajedno s ostalim koleg(ic)ama usvajali znanja i vještine potrebne za provedbu suvremenih i dobro promišljenih projekata i programa poticanja čitanja, kao i ostalih aktivnosti usmjerenih k razvijanju 8. ključne kompetencije (Preporuka Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje, 2018).

Umjesto zaključka

Na kraju okrugloga stola u Prelogu doneseni su sljedeći zaključci:

- Knjižnice su važni nositelji kulturnog života lokalne zajednice, nezamjenjive u provedbi Nacionalne strategije poticanja čitanja.
- Knjižnice su izvor pozitivnih promjena u zajednici u kojoj djeluju, a i šire. Trebaju djelovati zajedno s ostalim dionicima društvenoga života, a ne usuprot njima.
- Knjižnice nisu puki potrošači proračunskih sredstava nego, upravo suprotno, generatori kulturnoga kapitala i velik potencijal za razvoj malih sredina.
- Knjižničarima treba ponuditi primjenjive alate i ideje potrebne za pokretanje i provođenje vlastitih projekata i poticati međusektorsku suradnju.
- I u malim knjižnicama mogu se provoditi veliki programi.
- Treba planirati dugoročni nastavak projekta na način da svake godine jedna uspješna knjižnica u maloj sredini bude domaćin događanja.
- Knjižnice treba (izdašnije) financirati, a knjižničarima omogućiti edukaciju iz specifičnih područja ekonomije, financija i kulturnog menadžmenta.
- Važno je osvijestiti bogatstvo sadržano u baštinskoj kulturi i zavičajnim zbirkama te učiniti vidljivijom kulturnu baštinu te zavičajnu građu i zbirke.
- Važno je poticati umrežavanje na nacionalnoj razini kojim se naglašavaju baštinske posebnosti u zajedničkom projektu.

Iz odličnog odaziva sudionika i njihovih povratnih reakcija moglo se iščitati da je Komisija za čitanje Hrvatskoga knjižničarskog društva (Loris Bučević-Sanvincenti, Aleksandra Cvitković, Ivanka Ferenčić Martinčić, Ivana Freškura, Arijana Herceg Mićanović, Romana Jadrijević Lozančić, Franciska Jurišić Bačić, Alica Kolarić, Margareta Matijević Kunst, Tatjana Petrec, Maja Pranić, Grozdana Ribičić, Draženka Robotić, Ivana Sabljak, Ljiljana Sabljak, Pamela Sever) na nacionalnoj razini prepoznala područje promicanja i poticanja kulture čitanja kojim se želi baviti, kao i smjer kojim treba ići. Na opće dobro i nediskriminatorno, u interesu svih članova (knjižničarske) zajednice i njihovih stvarnih potreba i potencijala.

Literatura:

1. Europska komisija (2018) *Education Education Area. Quality education and training for all*. Preporuka Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Dostupno na:

- <https://education.ec.europa.eu/hr/preporuka-vijeca-o-kljucnim-kompetencijama-za-cjelozivotno-ucenje> [14.06.2022.].
2. Gill, P. (2003) *Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
 3. Koontz, C. i Gubbin, B. (ur.) (2011) *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
 4. Laginja, I. (2001) *Putokaz za djelotvoran rad lokalne zajednice*. Zagreb: Odras – Održivi razvoj zajednice.
 5. *Mala mjesta, velike ideje*. Dostupno na: https://issuu.com/kicprelog7/docs/virtualna_izlozba_posterskih_izlaganja [14.06.2022.].
 6. *Mala mjesta, velike ideje*. Dostupno na: https://www.youtube.com/channel/UCPHmJbF9JbH18Vj5ar6e1_A [14.06.2022.].
 7. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine* (2017) Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na: [Nacionalna strategija poticanja čitanja tekst.pdf \(gov.hr\)](https://www.gov.hr/Nacionalna_strategija_poticanja_citanja_tekst.pdf) [12.06.2022.].
 8. *Priručnik za kulturnu osviještenost i izražavanje: Otvorena metoda koordinacije (omk) radna skupina stručnjaka država članica EU-a za razvoj ključne kompetencije kulturna osviještenost i izražavanje* (2015) Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Dostupno na <https://min-kulture.gov.hr/UserDocImages/arhiva/Flash/OMC-CulturalAwareness-Report-HR%20-%20WEB.PDF> [14.06.2022.].
 9. Sabolović-Krajina, D. (2016) *Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet. Dostupno na: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf> [12.06.2022.].